

יִכְבֹּד: י כַּמּוֹם הַפְּנִים לַפְּנִים בֶּן לֵב הָאָדָם לָאָדָם: כ שְׁאוּל וְאַבְדּוֹ (ואבדה כתיב) לֹא

בן לב האדם לאדם, ר"ל בן הקצ"ה נותן חכמה בלב האדם, הוא הרצ, כפי מה שצריך להשפיע לאדם המקבל ממנו, לכן לא השיג משה יותר על השגת יהושע תלמידו בחייו. ויפה אמרו רבותינו ז"ל (מכות דף י.) הרבה תורה לימדתי מרבותי ומחבירי וכו', ומתלמידי יותר מכולם, כי כשיש תלמידים הגונים, אז הקצ"ה מרחיב לב הרצ כמו שכתבתי בסעיפתא דשמיא.

*

[כ] שְׁאוּל וְאַבְדּוֹן לֹא תִשְׁבַּעְנָה וְעֵינֵי הָאָדָם לֹא תִשְׁבַּעְנָה. איכא למידק הוי ליה לומר שְׁאוּל וְאַבְדּוֹן וְעֵינֵי הָאָדָם לֹא תִשְׁבַּעְנָה, ולמה חילקם לשנים. ולפוס ריהטא יוצן על דרך (איכה ג, ב) אִם תֹּאכֲלֶנָּה וְגו', ואם יִהְרַג וְגו', שֶׁאֵחָד הוּא תִירֶץ לִשְׁנֵיתָם^[מ], כי אמרו רבותינו ז"ל (ב"ב דף טז.) צִיקֶשׁ אִיצוּ לִפְטוֹר הָעוֹלָם כּוּלוֹ מִן הַדִּין, אִמֵּר צִרְאָתָא גֵן עֵדֶן צִרְאָתָא גִּיהֶנֶם צִרְאָתָא דְדִיקִים וְכו', פִּירוּשׁ, מֵאַחֵר שֶׁהוּא בֵּן, מוֹכֵר לִהְיוֹת רַשְׁעִים וְלִדִּיקִים. וְאִין הָאֵמֶת בֵּן, שֶׁהִי צוֹהֵר הַק' (ב"ב דף קג.) מִשְׁמַע שֶׁאִין הִגִּיהֶנֶם נִצְרָא כֻּלָּל, רַק נִמְשָׁךְ אַחֵר הָרַשָּׁע, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב

אַחֲרֵי הַהִקְדָּמוֹת הַנ"ל נִצֵּין פִּירוּשׁ הַמִּקְרָאוֹת בְּסִיפֵתָא דְשִׁמְיָא. אִמֵּר, כִּמוֹ [יז] בְּרִזֵּל בְּבְרִזֵּל יָחַד נִתְחַדֵּד אֶחָד מִחֲבִירֵי, בֵּן מִתְחַדֵּד אִישׁ יָחַד פְּנֵי רַעְהוּ, שֶׁאִם הַתְּלָמִיד יִסְתַּכֵּל בְּפְנֵי רַבּוֹ, אִזּוּ יִקְבֹּל כָּל הַתּוֹרָה מִפְּנֵי רַבּוֹ, כִּמוֹ רַעְהוּ יִהְיֶה בְּהִשְׁגַּת הַחֲכָמָה, וְשִׁפִּיר אִמֵּר, כִּמוֹ [יח] נּוֹצֵר תֹּאנָה רִאִי לִהְיוֹת יֹאכֵל פְּרִיָּה כּוּלָּהּ, וְלֹא אִזִּיל מִמֶּנָּה לִאֲצִיזוֹד כְּלוּם, בֵּן שׁוֹמֵר אֲדוֹנָיו יִבּוֹד, שֶׁכָּל מַה שֶּׁנִּמְצָא בְּחֲכָמַת הָרַב רִאִי לַתְּלָמִיד הִזֶּה לִקְבֹּלוֹ.

וְהוּא שֶׁאִמֵּר [יט] בְּמִים וְגו', רִאִי לְשׁוּם לֵב, הִנֵּה הַמִּסְתַּכֵּל אֵל הַמִּים רֹאֵה עֵצֶם נֹרֶתוֹ בְּמִים, לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר, כִּי לֹא נִשְׁאַר שׁוּם צַחֲיָנָה שֶׁאִינָה נִרְאִית שֶׁם, בֵּן תּוֹרַת הָרַב, לֹא יִהְיֶה אֶלָּל הָרַב שׁוּם הִשְׁגָּה מִה שֶׁלֹּא יוֹכֵל לִהְשָׁפִיעַ בְּתִלְמִידוֹ, כִּי אִם אִין הִשְׁגַּת הַתְּלָמִיד לִקְבֹּלָהּ, לֹא יִזְכֶּה לֶהּ הָרַב. וְמַה שֶּׁאִמְרוּ קִנְיָן (סנהדרין דף סט.) לֹא חִסְרָתִי מִרְבּוֹתִי וְכו' [מ], הֵן אִפְסָדוֹ אֲנַפְשִׁיָּהּ, כִּי כָּל מַה שֶּׁזֹּכֶה הָרַב הַכֹּל לְפִי הִשְׁגַּת הַתְּלָמִיד. וְהוּא שֶׁרָמַז פֶּה, בְּמִים פְּנִים אֵל פְּנִים נִרְאִים צֶה, מִצְּלֵי שִׁנּוּי שְׁצִינְיָהֶם,

כו'. וְהַשִּׁיב לוֹ הַקַּב"ה רַב לָךְ, זֶה רֹמַזוֹ בְּמִלַּת ל"ךְ עַל ג' שְׁעָרִים שֶׁבְּמַלְכוּת, וְהַטַּעַם, צוֹ אֶת יְהוֹשֻׁעַ שֶׁנִּקְרָא "בֵּן נֹון", שֶׁאִין יְכוּלָּת בִּידוֹ לִהְבִּין רַק ג' שֶׁבְּמַלְכוּת, לִכֵּן גַּם אֵתָּה אֵינְךָ יְכוּל לִהְבִּין יוֹתֵר, כִּי הוּא יִנְחִיל וְהוּא יַעֲבֹר בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה דִּיקָא, ר"ל כָּל מַה שֶׁאֵתָּה רֹאֶה וְתִבִּין בּוֹהַ הָעוֹלָם, צִרִּיךְ אֵתָּה שֶׁלֹּא לִמְנוֹעַ מִמֶּנּוּ וּלְלַמֵּד אֶת יְהוֹשֻׁעַ, כִּי נּוֹצֵר תֹּאנָה יֹאכֵל פְּרִיָּה, לִכֵּן שׁוֹמֵר אֲדוֹנָיו יִבּוֹד, ר"ל שֶׁהַקַּב"ה נָתַן הַכְּבוֹד לִיהוֹשֻׁעַ, שֶׁכָּל מַה שֶּׁיִּדְעֶה אֲדוֹנוֹ שֶׁהוּא מִשֶּׁה, לִמֵּד הַכֹּל לִיהוֹשֻׁעַ. זֶה שֶׁאִמֵּר הַקַּב"ה לְמִשֶּׁה קַח ל"ךְ אֶת יְהוֹשֻׁעַ, ל"ךְ דִּיקָא, דְּרָגָא דִּילָךְ. גַּם מִשֶּׁה בְּחִיּוֹ לֹא זָכָה רַק לִנִּי שְׁעָרִים שֶׁבְּאֲדָנִי, שֶׁהוּא דְּרָגָא דִּיהוֹשֻׁעַ, לֹא יִמִּישׁ מִתּוֹךְ אוֹהֵל, שֶׁהוּא סוּר מִלְכוּת [ומִפְּרֵשׁ רַבֵּינוּ סוּר נָשִׁים בְּאֵהָל], וְלִכֵּן גַּם אֲצֵל מִשֶּׁה כְּתִיב וּמִשֶּׁה יָקַח אֶת הָאֵהָל: מו. ז"ל הַגִּמְרָא, "נִטֵּל [רַבֵּי אֱלִיעֶזֶר] שְׁתֵּי זִרְעוֹתָיו וְהִנִּיחָן עַל לְבוֹ, אִמֵּר אוֹי לָכֶם שְׁתֵּי זִרְעוֹתָי שֶׁהֵן כְּשֵׁתִי סְפָרֵי תּוֹרָה שֶׁנִּגְלָלִין, הִרְבָּה תּוֹרָה לְמַדְתִּי וְהִרְבָּה תּוֹרָה לִימְדָתִי, הִרְבָּה תּוֹרָה לְמַדְתִּי וְלֹא חִסְרָתִי מִרְבּוֹתִי אִפִּילוֹ כִּכְלָב הַמֶּלֶק מִן הַיָּם: מו. לְשׁוֹן הַפְּסוּק בְּאִיכָה, "אִם תֹּאכֲלֶנָּה נָשִׁים פְּרִים עוֹלָלֵי טְפוֹתִים, אִם יִהְרַג בְּמִקְדָּשׁ ד' כֶּהֵן וְנִבְיָא", וּפְרֵשׁ"י שֶׁם, "אִם יִהְרַג אֶד' כֶּהֵן וְנִבְיָא, רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ מִשִּׁיבָתָם, וְכִי נָאֵה לָכֶם שֶׁהִרְגַּתֶּם אֶת זְכָרִיָּה בֵּן יְהוֹיָדָע כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּדַבְרֵי הַיָּמִים (ב, כד), שֶׁהוֹכִיחַם כְּשֶׁבָּאוּ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לַיּוֹאֵשׁ וְעִשְׂאוֹהוּ ע"א. וְרוּחַ לְבָשָׁה אֶת זְכָרִיָּה בִּזְיָהוּדָע. וְהִיָּה כִּהוֹ וְנִבְיָא. וְהִרְגוּהוּ בְּעִזְרָה: "

כמוך, והטעם, אשר יעשה כמעשך וגו', כי הקצ"ה גוזר גזירה והלדיק מצטלה, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (ב"מ דף פה.) מוציא יקר מזולל כפי תהיה. באופן כי עכשיו שנמשך היצר הרע צגופו של אדם, אם יעשה על דעת ראשונה, מדרגתו יותר נפלא וירוס ונשא וגבה מאוד.

ודברים אילו אמרה הנחש, כי יודע אלהים כי ציוס אכלכם ממנו והייתם כאלהים, שתזכו לומר לפניכם קדוש, ותהיו נקראים בשמו כמו האלהים, מטעם כי היא עצודה יתירה לגזור יצר הרע המתאווה. ואמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין דף מ:) מניין להטראה מן התורה שנאמר (ויקרא כ, יז) ואיש כי יקח את אחותו וראה את ערותה, אטו צרציה תליא מילתא, אלא עד שיראוהו טעמא של דבר, והשטן עצמו ידע זאת, שאם לא יתרה לה לא תתחייב, לכן הגיד לה את כל לבה, וכל החסרונות התלוים צה, וכל המעלות שבה.

הנה קודם אכילת עץ הדעת לא היה אדם נהנה מגוף המאכל צענם, רק בעבור הסיבה היוצא ממנה, שיאכל כדי חיותו שיוכל לעבוד השם יתברך, כמו החוטב עצים שאינו נהנה מהחטיפה

ובאמת הלדיק המתגבר על יצרו, ועושה על דעת הראשונה, הוא עושה פלא, ויזכה לכמה וכמה מדריגות עליונות וגבוהות יותר מבראשונה, עד שאמרו רבותינו ז"ל (ב"ב דף עה:) עתידין לדיקים שיקראו על שמו של הקצ"ה. וזוהר הק' בהקדמה (ס"א דף ט:) ובסבא פרשת משפטים (ס"ב דף טו.) שאל פילסופס אחד, כתיב (ירמיה י, ז) ובכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך, משמע הא בחכמי ישראל יש כמוך, כמו שאתם אומרים (דברים לז, י) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, הא באומות העולם קם, ומני בלעם וכו'. והשיב לו, יפה את אומר, מאן מחיה מתים קודשא בריך הוא, אתא אליהו ואלישע והחיו מתים, מאן פוקד עקרות קודשא בריך הוא, אתא אלישע ופקד עקרות, מאן מוריד גשמים קודשא בריך הוא, אתא אליהו ועזרן, ולא עוד אלא דאיהו פקד להון די יהכון בדרכיו וכו'. אתגייר בכפר שחליים, וקארו ליה יוסי קטינאי, והוא אוליף אורייתא סגיא בין חברייא עכ"ל^[2].

ובן במגלה עמוקות (עין אופן ג') פירוש אשר מי אל [בשמים] (כמוך) אשר יעשה כמעשך (דברים ג, כד), הלדיק נקרא מי, הוא כזיכול אל

^[2]וְיִצְחָק הַחֲכָמִי

הנמצא בנו, שהוא נכבד מכל הענינים הנמצאים בנו, ובו נשוב כאלקים רוחניים, וזה הוא תימה גדולה שיהיה ענינו על חטא גורם לו שלמות אשר לא היה לו, והוא השכל, וזה ידמה כמו שאמר, כי איש מבני אדם חטא חטא גדול ונענש, ושנו ברייתו, והושם כוכב בשמים". וכתב שם הרמב"ם, "ועתה שמע תשובתינו כו", כי זה השכל אשר האציל הבורא על אדם הראשון, והוא שלמותו האחרון, הוא אשר היה לאדם קודם חטאתו, ובשבילו נאמר בו בצלם אלקים ברא אותו, ובעבור זה דבר הא-ל עמו וצוהו, כמו שאמר ויצו ה' אלקים, ואין המצוה לבהמות, ולא למי שאין לו שכל, ובשכל יבדיל בין האמת והשוא, והשכל היה נמצא בו בתכלית השלמות כו', וכאשר היה אדם הראשון על שלמות עניניו ותקונו, והוא ביושר תולדתו ומושכליו, אשר נאמר בשבילו ותחסריהו מעט מאלקים, לא היה בו כח מתעסקת במורגשות בשום פנים, ולא היה משיג אותם אפילו המורגשות אשר בתכלית הרע, והוא גלוי הערוה, לא היה רע בעיניו, ולא היה מכיר חסרונו כו', וכאשר עבר על הצווי אשר בשביל שכלו נצטווה בו, נשאר לו השגת המורגשות, ונטבע בידעת הרע והטוב, ואז הכיר ערך מה שאבד ממנו, ומה שהפשיט מעליו ולאיוזה מעלה הורד": נ. כתבו המפרשים שם שהשיב לו ר' שמעון שבאמת יש כמוהו בישראל, ועם זה אינו סותר כלל את אמונתנו התמימה דלית מחשבה תפיסא ב' כלל, וגם המלאכים העליונים אינם משיגים אותו, אמנם כלפי זה נתן לנו תורה ומצות, שעל ידי עסק התורה והמצות זוכים ישראל להדבק בו ממש עד שהם עושים אותם המעשים שהבורא ית' עושה:

תִּשְׁבַּעְנָה וְעֵינֵי הָאָדָם לֹא תִשְׁבַּעְנָה: ^{כא} מִצָּרָף לִכְסָף וְכוּר לְזָהָב וְאִישׁ לְפִי מִהֲלָלוֹ: ^[אוצר החכמה]

עמדנו צראשונה, וזוה נכשלה, ואם כן היתה לה התראה כמו שכתבתי, והדברים צרורים למצין בסייעתא דשמיא.

עוד מזכיר מה שכתוב במגלה עמוקות אופן קנ"ד זה לשונו, חילו טיפין שנתקלקל אדם^[נא], והיה בקי צי"צ צירופי הוי"ה, אצל אדם ציק"ר כל ילין (מהלם מט, כא), ציק"ר בגימטריא שי"ב, כמנין י"ב צירופי הוי"ה, ושלש טיפין הללו הוצרכו להיתקין על ידי שלשת אבות, בסוד מה שכתוב בתיקונים (תיקון ס"ט דף קג.) מצרף לכסף וכו' לזהב וצוחן לצות ה' (הוא צמשלי י"ז פסוק ג') מצרף לכסף דא אברהם, וכו' לזהב דא יצחק, וצוחן לצות ה' דא יעקב וכו', והאריך שם איך יוסף ומשה גם כן תיקנו פגם הלז, ועדיין קא מרקד, כי הוא קושי התיקון עכ"ל.

ובזה נבוא אל הציאור, [ב] שאול ואברון לא תשבוענה, מה שעדיין לא שצעה להנקם מהרשעים, ועדיין קא מרקד החטא, הטעם, כי הלא ועיני האדם לא תשבוענה, עדיין לא נשבע עינו של האדם הידוע, אשר פגם והטיל מוס בעינים, להיות תור אחריהם, וכמה גזורים אזור חיל לתקן הפגם, כי הלא [כא] מצרף לכסף, זה אברהם שמידתו כסף, וכו' לזהב, זה יצחק שמידתו זהב, ואיש לפי מהללו, זהו יעקב הנקרא אי"ש עם הכולל עולה כמנין י"ב צירופי הוי"ה, וכבר עמדו אבות עולם ועשו כל התפעלות להסיר הזוהמה שגרם האדם הידוע ולא יכלו, כי הלא

רק מן השכר המגיע מול חטיבה, כן היה נהנה מהמאכל, שיחיה ויעבוד השם יתצרך, וכן בכל מקום אשר היה אדם רואה בעיניו, היה רואה בעין טוב ורוח נמוכה, ולא היה מתאזהר כלל אחרי המותרות, ולא היה צו צעצמו נטיה רעה, רק יצר הרע מצחוך לקצת דיעות, והבאיתיו לעיל בסייעתא דשמיא (ט, א).

אבל אמרה הנחש לחיה, ידוע תדע כי כשתאכל מזה העץ יתוסף תאותך למאכל ולמשגל ולדברים הבליים, אלא שאתה תמשול ברוחך ותכבוש יצרך, ואז תזכה להיות כאלהים כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ב"ב דף עה:) על הנדיקים לעתיד. וזה שאמר ותרא האשה, ראתה טעמה של נחש דבריה כי טוב העץ למאכל, שהנחש גילה לה שהעץ סגולתו למאכל, ר"ל להנות מגוף המאכל, בדרך הרשע שאינו נהנה מהמאכל לסיבת עבודת האל, אלא למלאות רסן בטנו, ובי תאוה הוא לעינים, ר"ל הוא העץ יצוא ויגרום תאוה לעינים, מה שעכשיו קודם האכילה אין הענין כך, את כל זה ראתה שהגידה לה הנחש, ואי קשה, אם כן מה מעליותא דהעץ, על זה אמר הכתוב ונחמד העץ להשביל, באמת מה נחמד היום המשכיל והולך בדרך ישרה וכובש יצרו ועושה על דעת ראשונה, ודאי נחמד העץ אליו, שהציאֵהו למעלה גדולה, אצל דרך זה הוא ליחידי סגולה, וראיתי בני עליה והן מועטים, ולא על פי רוב העולם העוסקים בישוּבו של עולם, אשרינו אם

נא. ז"ל, אומר אני ענין אחר על אלו הג' טיפין דאודריקו, שנתקלקל אדם קדמאה, דהוה קאים ומסתכל בזיהרא דחכמתא עילאה בסוד ז"ה ספר תולדות אדם, שהיה בקי בשנים עשר צירופי הוי"ה, אבל אדם ביק"ר בל ילין, שלא לן כבודו עמו, ומהו הכבוד שהיה עמו, נרמז במלת ביק"ר, שהוא בגימטריא שי"ב, כמנין י"ב צירופי הוי"ה גי', וג' טיפין אלו הוצרכו לתקן ג' אבות הקדושים, בסוד דאיתא בתיקונים מצרף לכסף דאברהם, כור לזהב דא יצחק, בוחן לבות ה' דא יעקב:

כב אם תכתוש את האויל במכתש בתוך הריפות בעלי לא תסור מעליו אולתו:
כג ידע תדע פני צאנך שית לבך לעדרים: כד כי לא לעולם חסן ואם גור לדור

מקום לא צמחה ינתק, אבל אחר צמחה ינתק
בעונותינו הרבים, וטעות היה ציד אדם ואשתו,
כי אל יצעת האדם להיותו גיבור הכוש יצרו
שיהיו כל זרעו אחריו כמדוצר.

*

עוד יתכן, ויומשך הסימן עד גמירא צסייעתא
דשמיא. והנה הטייר הגדול בעל פרשת
דרבים דרך מנפה הביא לשון המדרש (מוצא
דרש"י בשה"ש שס) כרמי שלי האלף לך שלמה ומאחיס
לנוטרים את פרוי (שה"ש ת יב), לעתיד לבא הקצ"ה
מביא צמשפט כל האומות, ואמר כרמי אף על
פי שמסרתי צידכם, שלי הוא, שנאמר (ישעיה ה, ו)
כי כרם ה' נצאות בית ישראל, ולפני צא כל
שחיטפתם ממנו. והן משיצין, האלף לך שלמה,
זהו גוף הקרן, ומאחיס לנוטרים וגו', כמו הנהגה
מן ההקדש שמשלם קרן וחומש וכו' עכ"ל, והאריך
הרב ע"ש.

והנה צמה שאמר לנוטרים את פרוי הוא שפת
יתר, היה לו לומר לנוטרים סתמא.
ואמנם שם מביא הרב הנ"ל בשם הגאון מהר"ש
פרימא מה דאיתא במדרש (בר"ר עה, יב) חד
עמא דארעא אמר לר' מאיר, מלה טבא אימא,
דריש לה בפירקא מן שמי, כל אותו דורות
דשדר יעקב לעשו, עתידין אומות עולם להשיב
למלך המשיח. אמר ליה מנא לך הא, אמר ליה
דכתיב (תהלים עב, י) מלכי תרשיש ואיים מנחה
ישיבו. יביאו לא נאמר אלא ישיבו וכו', אמר
ליה חייך, מלה טבא וכו' [גב].

[כב] אם תכתוש את אויל במבכשת וגו' לא
תסיר מעליו אולתו, כי גדול הפגם, אף על
גב דלשם שמים נחזין, להרצות עמלו ולהרצות
שכרו, אולת היא לו וכלימה.

ומה נעים מה שמנחתי צאיגרת הטיול (חלק
הרמו אולת א') כי או"ל ראשי תיבות 'אכול
'ושתה' 'אמר' 'לך', הנה שפיר אמר, אם תכתוש
את האו"ל, הוא מי שאכול ושתה יאמר לו
מהען הדעת וגו', לא תסור מעליו אולתו,
והטעם, כי לא כיון אדם להלכה, אף על פי
שהאצות ודומיהם יכלו לעמוד גם היום צפרן
ושלטו צינרס, כמאמרס (ב"ב דף יו.) בכל מכל כל,
ששלטו האצות צינרס, אבל אין דבר זה בכל
רעם הצאים מהם.

וזה שאמר [כג] ידוע תדע פני צאנך, הן
האצות הקדושים אשר צארן, שהם פני
הצאן קדשים, אילו שה פזורה ישראל, והן גיבורים
לעמוד צינרס, אבל שית לבך לעדרים הצאים
אחריהם צמה ירעו עד שיסתאצו ס"ג, [כד] כי
לא לעולם חוסן, ר"ל הגבורה והחוסן והחיל
שאזרו האצות לא לעולם היא, ואפילו שאמרו
רבותינו ז"ל (ב"מ דף פה.) והחוט המשולש לא
צמחה ינתק, היינו אציו וצנו וצן צנו העוסקים
בתורה לא צמחה ינתק, וכמו שכתבתי לעיל
בסייעתא דשמיא (לעיל יו.) צפסוק עטרת זקנים
צני צנים, וצעינין שיהיו שלשתן רואין זה את זה
(ב"ב דף נט. מדר"ה והחוט), ומי לנו חוט המשולש יותר
משלשת אצות שראו זה את זה, והיה להם עטרת
זקנים צני צנים זו יעקב נקרא אברהם וכו', ומכל